

Ex-ügynökök állítják: A CIA halállistákat állított össze az indonéziaiak számára

Huszonöt év múltán amerikaiak beszélnek szerepükről a Kommunista Párt kiirtásában

„...négy hónap alatt ötször annyi ember halt meg Indonéziában, mint Vietnamban tizenkét év alatt.”

Bertrand Russell, 1966

Washington – Az USA kormánya jelentős szerepet játszott az évszázad egyik leggyalázatosabb tömegmészárlásában, azzal, hogy több ezer kommunista pártvezető névjegyzékét átadta az indonéz hadseregnek, amely levadászta és meggyilkolta a baloldaliakat – mondják korábbi amerikai diplomaták.

Az Egyesült Államok tisztviselői első ízben ismerik el, hogy 1965-ben rendszeresen részletes listákat állítottak össze, az aktív kommunistákról és csúcsvezetőktől egészen a falusi káderekig. Mintegy 5 000 nevet juttattak el az indonéz hadsereghez, s a tisztviselők szerint, az amerikaiak utóbb kipipálták azok neveit, akiket megöltek vagy elfogtak. [...]

[...] Az Indonéziai Kommunista Párt (Partai Komunis Indonesia – PKI) fölszámolása része volt az USA eltökélt szándékának, hogy elejét vegye a kommunisták hatalomra kerülésének, annak a Délkelet-Ázsiának a legnagyobb országában, ahol az Egyesült Államok hadüzenet nélküli háborút folytatott Vietnamban. Indonézia a világ ötödik legnépesebb országa.

Vezető USA-diplomaták és CIA-tisztviselők, negyedszázados hallgatás után, most hosszú interjúkban beszélték el, hogyan segítették elő Suharto indonéz elnök, akkoriban a hadsereg vezérkari főnöke, PKI ellen indított támadását.

„Valóban nagy segítség volt ez”, mondta Robert J. Martens, az Egyesült Államok nagykövetsége politikai részlegének egykori tagja, aki most a külügyminisztérium egyik szaktanácsadója. „Alkalmasint rengeteg embert öltek meg, és nyilván sok vér tapad a kezemhez, de ez nem okvetlenül rossz. Olyan idők jártak, amikor a döntő pillanatban keményen oda kellett csapni.”

A Fehér Ház és a külügyminisztérium szóvivői elhárították, hogy kommentálják a leleplezéseket.

Jóllehet a CIA volt hivatalvezető-helyettese, Joseph Lazarsky és az ex-diplomata Edward Masters, aki Martens főnöke volt, elmondták, hogy a CIA-ügynökök részt vettek a halállisták összeállításában, a CIA szóvivője, Mark Mansfield szerint: „Semmi alapja nincs annak az állításnak, hogy a CIA benne volt egy olyan lista elkészítésében és/vagy terjesztésében, amely arra szolgált, hogy PKI-tagokat derítsenek föl és öljenek meg. Ez egyszerűen nem igaz.” [...]

[...] Martens, a kommunista ügyek tapasztalt elemzője egy olyan külügyminisztériumi alkalmazottakból és CIA-tisztviselőkből álló csoport főnöke volt a nagykövetségen, amelyik két évet töltött a listák összeállításával. Ezeket később ő adta át a hadsereg megbízott közvetítőjének.

A listákon megnevezett személyek döntő többségét elfogták, mondta el Martens, s hozzátette: „Jórészt ennek volt köszönhető, hogy a PKI soha többé nem tért magához.”

[...] 1966-ban a Washington Post egy becslést közölt, miszerint 500 000 főt öltek meg a tisztogatások során és a nyomukban kirobbant, rövid ideig tartó polgárháborúban. Egy CIA -jelentés 1968-ban 250 000-re becsülte a halottak számát, s a mézárilást „a huszadik század egyik legrondább tömegyilkosságának” nevezte.

Az amerikai nagykövetség jóváhagyása

A nevek átadásának jóváhagyása az USA nagykövetségének vezető tisztviselői részéről történt, beleértve a korábbi nagykövet Marshall Greent, a képviselő helyettes vezetőjét, Jack Lydmant és a politikai részleg főnökét, Edward Masterst; ők hárman ezt elismerték az interjúk során.

Az 1965. október elejéről, a névjegyzékek átadása előtről datált, titkosítás alól föloldott nagykövetségi táviratok és külügyminisztériumi jelentések tanúsítják: az amerikai tisztviselőknek tudomásuk volt arról, hogy Suharto megindította a PKI-káderek begyűjtését, a nagykövetség pedig meg nem erősített jelentések birtokában volt arról, hogy kivégzőosztagokat alakítottak a PKI-foglyok meggyilkolására. [...]

„Agyonlövitek őket”

[...] 1962-ben, amikor (William) Colby átvette a CIA távol-keleti körzetének vezetését, mint mondta, rájött, hogy az Egyesült Államoknak nincsenek átfogó listái a PKI-aktivistákról. A listák hiányát, folytatta, „a földerítő rendszer hiányosságaként bírálát tárgyává lehetett volna tenni”, majd hozzáfűzte még, hogy ezek hasznosak a „műveleti tervezés” számára, és képet adnak arról, hogyan szerveződött meg a párt. Ilyen jegyzékek nélkül, „vakon vagdalkozik az ember” – jelentette ki.

Arra a kérdésre, hogy a CIA volt-e a felelős 1963-ban Martens, egy külügyi szolgálatban álló tisztviselő Dzsakartába küldéséért abból a célból, hogy listákat állítson össze, Colby azt válaszolta: „Lehet, nem tudom. Lehet, hogy mi intéztük így. Elfelejtettem már.”

A listák egy részletes „Ki kicsoda?” anyagát tartalmazták a hárommillió tagos párt vezetőségéről, mondta el Martens. Tartalmazták a tartományi, városi és egyéb helységeken működő PKI bizottsági tagok és a „tömegszervezetek” – amilyenek a PKI országos szakszervezeti szövetsége, nőszervezete és ifjúsági szervezete – vezetőinek neveit.

Jobb értesülés

„Tudom, hogy sokkal több információnk volt” a PKI-ról, „mint maguknak az indonéziaiaknak”, mondta Green. Martens „számos olyan esetről beszélt nekem, amikor [...] a kormány nem volt valami jól értesülve a kommunista kapcsolatokról, s olyan benyomást tett rám, hogy a mi értesülésünk mindig fölötte állt annak, amivel ők rendelkeztek.”

Masters, a nagykövetség politikai csoportjának főnöke elmondta, abban a hiszemben volt, hogy a hadseregnek megvannak a maguk saját listái, csak épp azok nem voltak annyira teljesek, mint az amerikai listák. Azt mondta, nem emlékszik rá, hogy a névjegyzékek átadásáról hozott döntést egyezteték-e Washingtonnal.

A listákat részletekben adták tovább, mondta Martens, a kommunista szervezet csúcavezetőségével kezdve. Martens, elmondása szerint, hónapokon keresztül nevek ezreit juttatta egy indonéz titkos megbízott kezébe. Ez a kommunisták elleni támadásra Suhartóval szövetkezett Adam Malik indonéz miniszter embere volt.

A közvetítő, Tirta Kentjana („Kim”) Adhyatman a Dzsakartában vele készült interjúban megerősítette, hogy találkozott Martensszel, és több ezer nevet tartalmazó listákat kapott tőle, amelyeket ő Maliknak adott át. Malik pedig, mondta, továbbította ezeket Suharto főhadiszállására.

„Kilövési lista”

A nagykövetség munkatársai gondosan rögzítették a PKI szervezete elpusztításának folyamatát. Martens listáit használva, sorra kipipálták az elfogott és megölt PKI vezetők neveit, nyomon követve a pártapparátus folyamatos széttűzését, mondták el az amerikai ex-tisztviselők.

Joseph Lazarsky szerint, aki 1965-ben a CIA helyettes irodavezetője volt Dzsakartában, Suharto főhadiszállásáról érkezett a híradás arról, hogy kit fogtak el és öltek meg. Suharto dzsakartai főhadiszállása volt a központi gyűjtőhelye az egész országból befutó katonai jelentéseknek, amelyek részletezték a PKI vezetőinek elfogását és meggyilkolását, mondta Lazarsky.

„Megbízható könyvelésünk volt Dzsakartában arról, hogy kiket csíptek el”, mondta Lazarsky. „A hadseregnek volt egy 4-5 ezer nevet tartalmazó «kilövési listája»”.

Gyűjtőtáborokat létesítettek azok számára, akiket nem lőttek agyon azonnal.

„Nem volt elég kipróbált osztaguk ahhoz, hogy az összeset lepuffantásák, némelyiküket pedig kihallgatásra érdemesnek gondolták”, mondta Lazarsky. „Az infrastruktúrát szinte azonnal kinyírták. Tudtuk, mit művelnek. Tudtuk, hogy néhány embert meg akarnak tartani, megmenteni őket a különféle vizsgálobizottsági meg bírósági komédiákhoz. De Suharto és tanácsadói azt mondták: ha életben tartjátok, akkor etetni is nektek kell őket.”

Masters, a politikai részleg főnöke azt mondta: „Birtokunkban voltak ezek a listák”, amelyeket Martens állított össze, „és arra használtuk őket, hogy ellenőrizzük, mi történik a párttal, milyen hatással vannak rá” a gyilkosságok.

Lazarsky elmondta, hogy ilyen ellenőrző munka a CIA hírelemző igazgatóságán is folyt Washingtonban.

Megsemmisített vezetőség

1966. január végére, mondta Lazarsky, már annyi nevet kipipáltak, hogy a CIA elemzői Washingtonban arra a következtetésre jutottak: megsemmisítették a PKI vezetőségét.

„Senki sem törődött vele, hogy lemészárolták őket, mert ezek kommunisták voltak”, mondta Howard Federspiel, aki 1965-ben a külügyminisztérium hírszerző és kutató irodájának Indonézia-szakértője volt. „Nemigen izgatta magát ezen senki.”

Amikor Colbyt a nevek kipipálásáról kérdeztük, annyit mondott: „Arra a következtetésre jutottunk, hogy drákói módon elintézték, ez csakugyan évekre visszavetette őket”, mármint a kommunistákat.

Arra a kérdésre, hogy a kipipálás annak ellenőrzése volt-e, hogy a KPI vezetőit elfogták vagy megölték, azt válaszolta: „Igen, igen, így van, [...] a vezető elemeket, igen.”

Eredeti megjelenés: *States News Service*, Washington, 1990. május 17. A cikk először a *Herold-Journal*-ban jelent meg, a dél-karolinai Spartanburgben, 1990. május 19-én. Ezt követően közölte a *San Francisco Examiner* 1990. május 20-án; a *Washington Post* 1990. május 21-én és a *Boston Globe* 1990. május 23-án. Azt itt közölt változat alapjául a *San Francisco Examiner* szövege szolgált.